

BOGANMELDELSER

KØBENHAVNS GASVÆRKER 1857—1932. Udgivet af Københavns Belysningsvæsen 1932. 396 Sider.

Der foreligger her et Kildeskrift, som er til megen Nytte for dem, der bevæger sig paa Grænseomraaderne af Teknik, privat Økonomi og offentlig Økonomi. Som de fleste Jubilæumsskrifter fra Institutioner eller Virksomheder lider dog ogsaa dette af den Svaghed, at det ikke paa fyldestgørende Maade placerer Hyldestens Genstand i Forhold til de andre økonomiske Foreteelser i den omhandlede Periode. Det virker saaledes paafaldende, at der i Afsnittet om »Økonomiske Forhold« kun ofres et Par Sider paa en Redegørelse for Gasprisens Størrelse, skønt Prisspørgsmaalet er et af de centrale Spørgsmaal for enhver økonomisk Virksomhed, ikke mindst for Gasværkerne. Allerede under Diskussionen i 1850'erne, om Kommunerne selv skulde eje og drive Gasværkerne, blev det hævdet, at Kommunerne i saa Fald »var i Stand til at regulere Priserne for de private, saaledes at Fordelene ved den bedre og billigere Belysning i et efter Omstændighederne afpasset ligeligt Forhold tilflød saavel de private Gasforbrugere som det offentlige, og« — hvad der er af ikke ringe Betydning til Forklaring af, at man sluttelig enedes om at lade Kommunen drive Værkerne — »gennem samme (d. v. s. Kommunen) Grundejerne, der gennem Skatten skulde betale Værkernes Underbalance eller betale den offentlige Belysning«. (Borgerrepræsentanternes Forh. 1856—57 Side 266 ff.). I disse Linier ligger ligesom et Program for Gasværkernes Prispolitik, og det omtalte Hensyn til Grundejerne lader formode, at man ligefrem har øjnet en Mulighed for i Fremtiden at lade Gasværkernes Overskud aflaste Grundejernens Ejendomsskatter.

Skriftet har derimod faaet fat i den nedsatte Komitees Bemærkning om, at Gaspriserne fra Begyndelsen blev sat til samme Højde som den »som Regel blev forlangt af de private Gaskompagnier her i Landet«. Efterhaanden som de private Kompagnier overtages af Kommunerne, forsvinder imidlertid denne Maalestok, og man maa da nøjes med at sammenligne Priserne i de forskellige Kommuner; men her kommer der et nyt Hensyn, som Skriftet heller ikke har været opmærksom paa. Da der saaledes i Slutningen af 80'erne fremkommer Kritik over, at København tager en væsentlig højere Gaspris end Naskov, kunde man med Rette gøre den Modforestilling, at København kun maatte opkræve en Indkomstskat paa 3 pCt., men Naskov 5 pCt., hvilket tvang København til at skabe sig andre Indtægtskilder.

Man savner endvidere i Skriftet Oplysninger om, at naar København alligevel i Slutningen af 80'erne nedsatte Gaspriserne og navnlig indførte den lave Pris for Gas til Kogning, saa skyldtes det Konkurrence fra andre Brændselsstoffer. Petroleumsforbruget var saaledes i 5 Aar steget fra 3½ til 11 Mill. l

BOGANMELDELSER

KØBENHAVNS GASVÆRKER 1857—1932. Udgivet af Københavns Belysningsvæsen 1932. 396 Sider.

Der foreligger her et Kildeskrift, som er til megen Nytte for dem, der bevæger sig paa Grænseomraaderne af Teknik, privat Økonomi og offentlig Økonomi. Som de fleste Jubilæumsskrifter fra Institutioner eller Virksomheder lider dog ogsaa dette af den Svaghed, at det ikke paa fyldestgørende Maade placerer Hyldestens Genstand i Forhold til de andre økonomiske Foreteelser i den omhandlede Periode. Det virker saaledes paafaldende, at der i Afsnittet om »Økonomiske Forhold« kun ofres et Par Sider paa en Redegørelse for Gasprisens Størrelse, skønt Prisspørgsmaalet er et af de centrale Spørgsmaal for enhver økonomisk Virksomhed, ikke mindst for Gasværkerne. Allerede under Diskussionen i 1850'erne, om Kommunerne selv skulde eje og drive Gasværkerne, blev det hævdet, at Kommunerne i saa Fald »var i Stand til at regulere Priserne for de private, saaledes at Fordelene ved den bedre og billigere Belysning i et efter Omstændighederne afpasset ligeligt Forhold tilflød saavel de private Gasforbrugere som det offentlige, og« — hvad der er af ikke ringe Betydning til Forklaring af, at man sluttelig enedes om at lade Kommunen drive Værkerne — »gennem samme (d. v. s. Kommunen) Grundejerne, der gennem Skatten skulde betale Værkernes Underbalance eller betale den offentlige Belysning«. (Borgerrepræsentanternes Forh. 1856—57 Side 266 ff.). I disse Linier ligger ligesom et Program for Gasværkernes Prispolitik, og det omtalte Hensyn til Grundejerne lader formode, at man ligefrem har øjnet en Mulighed for i Fremtiden at lade Gasværkernes Overskud aflaste Grundejernens Ejendomsskatter.

Skriftet har derimod faaet fat i den nedsatte Komitees Bemærkning om, at Gaspriserne fra Begyndelsen blev sat til samme Højde som den »som Regel blev forlangt af de private Gaskompagnier her i Landet«. Efterhaanden som de private Kompagnier overtages af Kommunerne, forsvinder imidlertid denne Maalestok, og man maa da nøjes med at sammenligne Priserne i de forskellige Kommuner; men her kommer der et nyt Hensyn, som Skriftet heller ikke har været opmærksom paa. Da der saaledes i Slutningen af 80'erne fremkommer Kritik over, at København tager en væsentlig højere Gaspris end Nakskov, kunde man med Rette gøre den Modforestilling, at København kun maatte opkræve en Indkomstskat paa 3 pCt., men Nakskov 5 pCt., hvilket tvang København til at skabe sig andre Indtægtskilder.

Man savner endvidere i Skriftet Oplysninger om, at naar København alligevel i Slutningen af 80'erne nedsatte Gaspriserne og navnlig indførte den lave Pris for Gas til Kogning, saa skyldtes det Konkurrence fra andre Brændselsstoffer. Petroleumsforbruget var saaledes i 5 Aar steget fra 3½ til 11 Mill. l

og kostede — trods en ikke lille Told — kun 8 Øre pr. 1000 Lysenheder, medens Gasprisen for almindelige Lysforbrugere var 19 Øre for samme Lysmængde. Og selv til den lave Pris, som man til sidst enedes om at sætte for Kogegas, vilde en Arbejderfamilie paa 5 Personer kunne faa sit Varmeforbrug lige saa billigt ved Brug af Kul, Tørv eller Brænde.

Paa eet Omraade virker det særligt paafaldende, at der ikke gives nogen Skildring af Gassens Kamp med andre substituierende Varer. Der tænkes her ved paa Elektricitetens Fremtrængen, som man kun faar en Anelse om ved at betragte de faldende Tal for Forbrug af Lysgas; men intet havde dog været rimeligere, end at Belysningsvæsenet, der jo har Ansvaret og Æren for baade Gas- og Elektricitetsforsyningen, gav fyldige Oplysninger om alle Faserne i denne Kamp mellem to substituierende Goder.

Som Statistiker maa man beklage, at der ikke er lagt større Vægt paa at belyse Gasværkernes Udvikling gennem det Talmateriale, som man maa være i Besiddelse af; saaledes vilde det have haft stor Interesse at faa en Specifikation af Udgifterne gennem Tiderne, hvorved man utvivlsomt vilde have bemærket væsentlige Ændringer i de forskellige Udgiftsposters procentvise Andel af de samlede Udgifter. En saadan Analyse vilde endvidere have aabenbaret, at der hyppigt under Driftsudgifterne er medregnet saadanne Udgifter, som rettelig burde posteres paa Kapitalregnskabet. Og endelig vilde det have Interesse at sammenstille Gasværkernes Overskud — i korrigeret Stand — med f. Eks. Elektricitetsværkernes og med den samlede Skatteudskrivning.

Endvidere skal gøres opmærksom paa et Par uheldige grafiske Fremstillinger (Side 184). Den ene viser Antal Indbyggere og Antal Maalere; men ved at lade Indbyggerordinatens 0-Punkt være 120 000 og Maalernes 0, ser man det ejendommelige, at Indbyggerantallet indtil 80erne paa Kurven tilsyneladende stiger stærkere end Maalerantallet, hvilket dog kun er en Øjenforblændelse. Og en anden grafisk Fremstilling paa samme Side med Gassalg ialt, Gassalg pr. Indbygger og Gassalg pr. Maaler lider af den Fejl, at sidstnævnte Kurve er tegnet i saa lille Format, at det ganske skjules, at der under Krigen var en meget stor Nedgang i Gassalg pr. Maaler.

Det maa til sidst beklages, at der i et Værk som dette kan fremkomme følgende Udtalelse (Side 344): »Forbruget af denne Artikel (svovlsur Ammoniak) er imidlertid ret begrænset, ligesom Konkurrencen med den fra Udlandet indførte Vare er meget følelig, saa meget mere som den eksisterende Toldbeskyttelse desværre ikke kan siges at være tilstrækkelig effektiv«.

Henry Stjernqvist.

Axel Gjores: ROBERT OWEN OCH KOOPERATIONENS UPPKOMST. Kooperativt förbundets bokförlag, Stockholm (235 S.) 1932.

Forf., der er Redaktør af det svenske Konsumentbladet, søger i denne Bog at give en ny Fremstilling af Robert Owens Forhold til Konsumentkooperationen.

Bogen er alene læseværdig ved sin friske Skildring af Owens Opvækst og Udvikling under den industrielle Revolution, og de aktuelle Sammenligninger man kan gøre imellem Owens mislykkede Forsøg paa at afhjælpe Arbejdsløsheden efter Krisen 1815 og Forsøget med Arbejdsbørsen i 1832 og Nutidens Forslag til Arbejdsløshedens Afskaffelse ved selvforsynende Kolonier og Krisens Afhjælpning ved Ændring af Pengesystemet.